

# חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנינים ורעיונות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליון כ"ג | פרשת שלח תשפ"ז

## הלשון הרע של המרגלים השפיע על העדה

א  
שליחת

### המרגלים היה בפקודת משה

בפרשתנו (במדבר יג, א-ג), הקדוש ברוך הוא מדבר אל משה רבינו, וכך כתוב:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נָשִׂיא בְהֵם:

ובפסוק הבא: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל־פִּי ה' פְּלִם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה:

רש"י מפרש על שְׁלַח־לְךָ: "לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה - שלח". היינו, הקדוש ברוך הוא לא צוה למשה לשלוח את המרגלים, אלא נתן לו רשות להחליט לפי שיקול דעתו. ומשה, בחכמתו, בחר לשלוח, כמו שכתוב וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה, ולא סתם אנשים, אלא אַנְשִׁים - גדולי הדור, נשיאי השבטים, ראשי בני ישראל.

### משה שלח אותם, אולם למי השיבו דברם?

כשחזרו המרגלים אחרי ארבעים יום (פסוקים כה-כו), כתוב:

וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: וַיֵּלְכוּ וַיִּבְאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאָרָן קְדֻשָּׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דְּבַר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ:

מי שלחם? משה רבינו. וכך הלכה לשולח שליח - השליח חייב לכתחילה לחזור ולהשיב דבריו למשלח (גיטין כד, א). אבל המרגלים לא עצרו במשה. הם הלכו גם לאהרן, ואחר כך לכל עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. ובפסוק

### מזימת המרגלים

לעדות המרגלים היתה פתיחה חיובית: זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא. אבל כשהתחילו לתאר את הענקים ואת המבצרים, נפל פחד על העדה. ואף על פי שבני ישראל ראו נסים גדולים - עשר מכות, קריעת ים סוף, ירידת המן, יציאת מצרים - הם נרתעו ואבדו את האמונה. כתוב (יד, ג): וְלָמָּה ה' מְבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בַּחֶרֶב נַשִּׁינוּ וְטַפָּנוּ יֵהִיוּ לְבַז הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרָיִמָּה:

הלילה הזה, ליל תשעה באב, נקבע כליל בכי וצרה לדורות, מדה כנגד מדת תלונותיהם, "אתם בכיתם בכייה של חנם אני קובע לכם בכייה לדורות" (תענית כט, א). הלשון הרע של המרגלים השפיע על העדה, והעדה קבלו את דבריהם. לשון הרע הוא עון של שני צדדים - המדבר והמקבל, ועוון המקבל גדול משל המספר (רמב"ם הלכות דעות פרק ז, ג)! אך כאן כשהעדה שלמה קבלה את הלשון הרע, נכנסו למצב של "המון עם", שבו הפרט מתבטל לתפיסת החברה, והאמת מתעוותת לגמרי.

רק שנים נשארו איתן באמונתם - יהושע בן נון וכלב בן יפונה. הם קראו (יד, ח): אִם־חָפֵץ בָּנוּ ה' וְהִבִּיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַנִּתְּנָהּ לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ: אבל העדה הגיבה באלימות, ואיימו לסקול אותם.

### עניינים שנתבאר

א

שליחת המרגלים היה בפקודת משה --- משה שלח אותם, אולם למי השיבו דברם? --- מזימת המרגלים --- מה היה חשבוננו של משה? --- מדוע דווחו לאהרן? --- כח העדה וחטא הלשון הרע --- זכות המנין

ב

מצוות ציצית תיקון לחטא המרגלים --- רמזי ציצית --- סוד הקשרים והחוטאים הפתוחים --- סוד הלבן והתכלת --- הציצית כמשל לשילוב מסורה וחדוש --- בחינת חוט המשולש בחוטי הציצית ובשבת --- נשיקת הציצית וראייתם --- בציצית מתאחדים זכירת יציאת מצרים עם זכירת מעמד הר סיני --- זכירת יצ"מ וזכירת מעמד הר סיני קשורים זה בזה --- מצוות ציצית כוללת את כח מעמד הר סיני --- איחוד שתי הזכירות --- זכירת יציאת מצרים תיקון לחטא שהוסיפו בני ישראל לחטא המרגלים --- זכירת יצ"מ היא אוצר יקר ערך



מה היה חשבוננו של משה?

ש ל י ח ת  
ה מ ר ג ל י מ

היה בפקודת משה, כפי שכתבנו לעיל. מה הוא חשב לעצמו? איך הוא ציפה שיתגלגלו הדברים? אלו המרגלים היו נוהגים כהלכות שלוחים, ומשיבים דברם רק למשה ולסנהדרין שלו, השבעים זקנים שנתמנו בפרשת בהעלותך (במדבר יא), היה תוצאה אחרת, שלא ציפה משה. בבית דין, היו עורכים חקירה ודרישה כדין עדות. המרגלים היו צריכים להעיד כעדים, ודברי הלשון הרע היו נדחים או מתבטלים. ואם לא, העדות של יהושע וכלב היתה מכחשת את עדות המרגלים, כי בהלכות עדות, שני עדים שווים למאה, ויכולים העדויות לבטל זו את זו. התוצאה? מזימת המרגלים היתה נבלמת ומתבטלת. במקרה כזה, בני ישראל היו עולים לארץ ישראל בשנה השניה ליציאת מצרים, יחד עם משה, בלי ארבעים שנות נדודים במדבר.

## מדוע דווחו לאהרן?

הפסוק מזכיר שהמרגלים באו למשה, לאהרן, ואחר כך לכל העדה. למה אהרן? הוא לא שלחם! יתכן שהמרגלים רצו להבטיח שמשה ואהרן, כאחים, לא יוכלו לשפוט את דבריהם בבית דין, כי קורבה בין הדיינים איננה ראויה (עיין חו"מ סימן ז, ט). זו היתה תחבולה של המרגלים לנסות לחסום חקירה הלכתית.

## כח העדה וחטא הלשון הרע

בפרשתנו, כל בני ישראל נקראים עדה, אך גם המרגלים מוציאי הדיבה נקראים עדה. מכאן למדו חז"ל שעדה היא מנין של עשרה, כמו שהמרגלים היו עשרה. גם בפרשת קרח, המורדים נקראים עדה. אבל המרגלים וקרח נקראים עדה רעה, ללמד על כח העדה להשפיע לטוב ולרע. המרגלים הפיצו לשון הרע לכל העדה, והעדה קבלו את דבריהם. לשון הרע הוא עון כבד, וכשהוא מופץ לרבים, אי אפשר להחזירו, אך פה העוון היה חמור פי כמה - המרגלים ביזו את ארץ המובטחת של הקדוש ברוך הוא וכפרו בכוחו של ה' להושיע, וגרמו לחילול השם שלא מתכפר אפילו לאחר תשובה, יום כיפור, וייסורים, אלא עם מיתה (עיין רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ד).

## זכות המנין

חז"ל למדו מן המרגלים שמנין הוא עשרה, ובמנין שורה

השכינה, כמו שנאמר וְנִקְדְּשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. המרגלים היו בתחלה צדיקים, ואף שחטאו, רצו לחזור בתשובה. אבל חטאם היה ברבים, וגרם לחלול השם שאין מתכפר אפילו לאחר תשובה, יום כיפור, וייסורים, אלא במיתה, וזו הסבה שלא זכו לכפרה בחייהם. כל תפלה במנין היא זכות למרגלים, כי הם לימדו אותנו את הכח של עשרה יהודים. יהי רצון שתפלותינו בצבור יהיו תקון להם ולנו.

## ב

## מצוות ציציית תיקון לחטא המרגלים

פרשת שלח (טו, לח) מסתיימת בפרשת הציציית. "דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית...". והנה, פתח הכתוב ב"דבר" שהוא לשון קשה וסיים ב"ואמרת" שהוא לשון רכה, מה פשר בשינוי מלשון קשה ללשון רכה? ונראה לי לבאר שמצוות ציציית בא לתקן את חטא המרגלים שקדם בפרשתנו, ולכך פתח בלשון קשה מצד המוסר ותוכחה, אבל סיים "ואמרת" בלשון רכה לקרב ולתת להם תקווה לתיקון, דייקא נמי שהוסיף "אליהם" ובזה בא להדגיש שהדברים ייכנס עמוק לליבם. התקווה לתיקון הוא מצוות ציציית! מצוות ציציית פועלת שבן אדם יזכור את כל מצוות ה' ולא יכשל ב"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ובאמת המרגלים חטאו בשני אלו בלב ובעינים. היו להם הרהורים של נגיעות וכפירה בליבם וזה פעל על עיניהם שהם לא ראו נכון את כל מה שראו בארץ ישראל. והחטא של בני ישראל היה שהאמינו לדברי המרגלים ובזה נעשו שותפים לאותם קלקולים בלב ובעיניים. תיקון העיניים הוא ע"י ההסתכלות הנכונה של "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" (עיין בהמשך), ועוד "שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכיסא הכבוד" ועל ידי הראייה מתקנים את הלב ומעמידים את האדם במצב של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" - ממש הפך חטא המרגלים! אך בני ישראל הוסיפו עוד חטא על הפשע של המרגלים שעניינו ותיקונו יבואר בהמשך, בעזה"ת. (ועיין בהמשך מה שהבאנו מהשפת אמת על "דבר... ואמרת").

## רמזי ציציית

"וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'" (במדבר טו, לט) - מכוח ראיית הציציית נזכר היהודי לשמור את כל המצוות. הציציית מורכבת מקשרים ומגלילות הנקרא



ב ת ו ר ה  
" ג ד י ל "  
(דברים כב,  
יב) ובסופם  
ה ח ו ט י ם

הפתוחים הנקרא בפרשתינו "ציצית". ישנן דעות שונות המפרשות כיצד הציצית מסמלת את כל התרי"ג (613) מצוות. רש"י מפרש על "וְזָכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה'" שהמלה "ציצית" בגימטריא ת"ר (600), ובשילובה עם שמונה חוטים וחמישה קשרים - סה"כ תרי"ג. במשך שנים רבות, בעת התפילה כשכוונתי באותם מילים בעת נשיקת הציצית, עלה בדעתי עוד רעיון לעשות את ההקשר בין הציצית לזכירת כל המצוות.

### סוד הקשרים והחוטים הפתוחים

התורה אומרת 'וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם' והתורה חוזרת על עצמה וממשיכה:

"לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדָשִׁים לְאַלְקֵיכֶם" (שם פסוק מ). בהתבונני בקשרים (גדיל) עלתה לי לזיכרון המצוות לא תעשה, האיסורים המקשרים ומגבילים אותנו, כדי לכבול את יצרנו: לא תגנוב, לא תחמוד, לא תרצה, לא תחלל שבת. הקשרים מסמלים את כבלי הדין, מזכירים לנו להישאר קשורים שלא נצא מגבול רצון ה', ... "וְלֹא־תִתְּוּרוּ" - בעצם מתייחס לכל מצוות לא תעשה ומרומז בקשרים. ובאמת איתא בספה"ק שמילת "אסור" משמעו "קשור" כמו "ויאסור את רכבו" או "אסרו חג בעבותים" שהדבר ה"אסור" הוא קשור ולא ניתן לקחתו להנאתנו, לעומת ה"מותר" שהוא מלשון "להתיר את הקשר" כמו מלאכת מתיר בהלכות שבת, שהדבר ה"מותר" הוא "חופשי" שניקה אותו להנאתנו.

לעומת זאת, החוטים הפתוחים (ציצית) הנקראים "ענף" מסמלים את המצוות עשה - "וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם". מצוות עשה מחייבות את היהודי להיות יוזם ולהיות פעיל ופועל לעשות את המצוות כדי להתקרב לה'. החוטים הזורמים מזכירים לנו להתקדם בצמיחה רוחנית מרוב אהבת ה', בעוד הקשרים מעוררים יראת ה', גבולות וגדרות התורה שאין לעבור עליהם. האיסורים תמיד מחייבים ובלתי משתנים וברובם הגדול שווים לכל ישראל, בעוד המצוות עשה פתוחות ולא שוות לכל נפש. דוגמא לכך הנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא. לפעמים המצוות עשה מאפשרות חופש פעולה למחויבים בהם.

למשל, אדם רשאי לבחור מתי, כמה, וכיצד לתת צדקה. הדואליות הזאת שבמצוות משתקפת בציצית: הקשרים, הקבועים ובלתי נעים, מייצגים את המצוות לא תעשה, בעוד חלק החוטים הפתוחים, המתפרדים והחופשיים לזוז, מייצגים את המצוות עשה.

הרעיון הזה שצץ במוחי וליכי בהסתכלותי מידי יום בציצית כשקראתי פרשת ציצית בקריאת שמע עמד לי למעלה מעשור להתמקד בכוונה לזכור את כל המצוות בעת ראיית ונשיקת הציצית. ברבות השנים שיתפתי מחשבה זו עם אחרים, והיא הדהדה חזק בליבם.

### סוד הלבן והתכלת

עד כה לא זכיתי למצוא רעיון זה במקורות, אך עכשיו, לאחר למעלה מעשור, מצאתי רעיון מקביל באופן אחר המוסיף עוד רובד בשפת אמת (תרמ"ז - תרמ"ח) וז"ל: "... והנה כתוב 'דבר ... ואמרת...' נראה דהוא משום דציצית אמרו חז"ל ששקולה נגד כל המצוות. ונראה דלבן ותכלת הם בחינות מצוות עשה ולא תעשה. וכמו זכור ושמור בשבת דכולל מ"ע ול"ת. ולכן כתיב לשון אמירה ודיבור. וכתבי וזכרתם כו' אח"כ ולא תתורו הוא סוד מרע בחינת לא תעשה למען תזכרו כענין שרמזו חז"ל מי שישנו בשמירה ישנו בזכירה. וב' בחינות אלו אהבה ויראה שניהם מביאים אל הזכירה וע"י זה עצמו שגוברין על היצה"ר ולא תתורו כו' זוכין ללמען תזכרו...". מה גדלה שמחתי כשראיתי שדרכתני על דרך ישרה וסלולה ויש יסוד לרעיון שלי בדברי הרה"ק בעל השפת אמת, אלא שהוא תלה את המצוות עשה - אהבת ה' בלבן, והמצוות לא תעשה - יראת ה' בתכלת, ואני תליתי את המצוות עשה - אהבת ה' בענף והמצוות לא תעשה בקשרים, ואין כאן שום סתירה אלא השלמה ודו"ק.

### הציצית כמשל לשילוב מסורה וחידוש

במשך הזמן עלה בדעתי להרחיב את הרעיון להמשך ייחוסנו ומסורתנו - "על כנפי בגדיהם לדורותם..." מורה על המשכיות ייחוסנו ומסורתנו. על פי ההלכה, "הענף", דהיינו חלק החוטים הפתוחים, צריך להיות כפול באורכו מחלק "הגדיל" הקשור. כדי לוודא מידה זו, לוקחים את החוטים הפתוחים ומקפלים אותם על "הגדיל". פרופורציה זו הובילה אותי לסמליות נוספת: "הגדיל" מסמל את מסורתנו המעובר אלינו ללא שינוי מאבותינו, מסבינו, עד לאבותינו שעמדו על הר סיני. ההלכות והמנהגים המסורות לנו מהווים את יסודות תורתנו. ההלכות המקובלות קשורות - כלומר קבועות ובלתי משתנות.



לעומת זאת  
ניתן לדמיין  
את "הענף"  
כ ס מ ל  
"לענפים"

חדשים" דהיינו שאלות חדשות בהלכה העולות בכל דור כגון טכנולוגיות חדשות, נסיבות חדשות, אתגרי הגלות, וילדי הזמן היוצרות שאלות חדשות. כל דור חייב להתמודד עם שאלות חדשות. למשל, הופעות החשמל ומקררים העלו דיונים הלכתיים בנוגע לשבת. השאלות החדשות הללו אינן מכלל ההלכות הקבועות או "קשורות". הרבנים אינם יכולים לענות על שאלות אלו ללא שום בסיס בתורה המסורה לנו, אלא בדומה לנוהג למדוד את החוטים הפתוחים אל מול הקשרים, כך עליהם למצוא איזה תקדים במסורת "הקשורה" שלנו - כלומר להימדד אל מול "הגדיל" דהיינו המסורה "הקשורה" ובלתי משתנית, ורק לאחר מכן, כפי שמסמלים החוטים הזורמים בחופשיות, לפתור את השאלות בתוספת יצירתיות. לרבנים יש כר רחב מאוד ליצירתיות המרומז בזה ש"הענף" פי שניים מ"הגדיל", אך כל זה אך ורק בתנאי שהם נשארים קשורים בקשר קיימא לדורות בגדרי מסורתנו.

אין זה חשוב כל כך כיצד אנו זוכרים את מצוות ה' בעת ראיית הציצית. מה שחשוב הוא "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה'..." - שע"י הציצית נזכור את כל מצוות ה', בכל דרך שיהיה. חז"ל אומרים שמצוות הציצית שקולה כנגד כל המצוות. פרשת הציצית חלק מקריאת שמע דהיינו קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות והמטרה היא "...וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם" שהציצית תביא לידי עשיית המצוות ולקדושה. בעת נשיקת הציצית, אנו נזכרים לא רק בתרי"ג מצוות, אלא גם מדוע אנו שומרים אותן, משום אמונתנו בה' שהוצאנו ממצרים והתגלה לנו במעמד הר סיני והוא שציוונו לשמור את המצוות, כפי שעתה נבאר.

## בחינת חוט המשולש בחוטי הציצית ובשבת

הנה כתוב "דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'..." יש כמה הערות: למה נזכר ציצית שלוש פעמים? הרי פשוט שבציצית עסקינן ולמה היה צריך לחזור עוד פעם ועוד פעם שהחוטים על הכנפות נקראים ציצית?

עוד יש להעיר שהמבנה של הפסוקים בפרשתנו דומים להפליא למבנה הפסוקים על שמירת שבת בפרשת כי תשא. שם כתוב "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (שמות לא, טז-יז). גם שם נזכר שבת שלוש פעמים וגם שם נזכר את העניין "לעשות את השבת לדורותם". מה המשותף בין ציצית לשבת שהוזכרו שלוש פעמים ושיש בהם "עשייה לדורות"?

ונ"ל לבאר שמה שהוזכרו גם ציצית וגם שבת שלוש פעמים בפרשותיהם זה לרמז על השלושה אבות בסוד "החוט המשולש לא במהרה ינתק" (קהלת ד, יב) שע"י עשיית שתי המצוות האלו יש לנו קשר של קיימא עם ה', שהוא קשר חזק שיכול לעמוד לדורות, וכל הדורות מחוברים לה' בסוד חוט משולש שאי אפשר לנתק. וזה העניין "העשייה לדורותם" ליצור שלשלת בלתי נפסקת בין ישראל לדורותיו ובין ה'. וזהו ה"אות" - הסימן הגדול שיש על עם ישראל שמסמן אותם כשייכים לה'. יש את ה"אות" של השבת שקושר אותם בה', ויש את ה"אות" של ציצית של "וראיתם אות" וזכרתם את כל מצוות ה'" שאף פעם לא שוכחים את ה' ומצוותיו, על אף אורך הגלות וכל ההרפתקאות שעוברים עלינו מדור דור, תמיד נשארים מקושרים עם ה' וזה האות שעושה הציצית והוא בלתי נשכח בסוד "...וזכרתם...למען תזכרו..." ונראה לי לומר על דרך המליצה "וראיתם אות" וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם" שתיבת אות"ו פירושו האות שלו - של ה', שנתן לנו את הציצית שנהיה מקושרים אליו ית' כמו שהשבת מקשרת אותנו לה' בסוד "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם".

כשהרצאתי את הרעיונות האלו לגאון הגדול ומח"ס הנודע "שו"ת דעת ישראל", מוהר"ר ישראל שוורץ שליט"א התלהב ושמח על הדברים ומיד הביא סייעתא לדברים ע"פ דברי חז"ל המובאים בדעת זקנים לבעלי התוספות (במדבר טו, לב) וז"ל: "ולמה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית? לפי שבשעה שחלל המקושש את השבת אמר משה לפני הקב"ה: רבון העולמים כתוב בתפילין למען תהיה תורת ה' בפיך וצוית שלא לנשאם בשבת, היה זה נושאן היה נזכר ולא חלל את השבת! אמר הקב"ה: הריני קובע ומצוה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן המצוות כמו במצות תפילין ותהיה נוהגת בשבת, וזו היא מצות ציצית". הרי ראייה שציצית הם בבחינת "אות" ממש כמו תפילין, אלא שהם לא



רק מותרים  
אלא ממש  
מת אחדים  
ותומכים  
ב"אות" של

שבת. והדברים מאירים וערבים כנתינתן בסיני (ועיין בהמשך).

## נשיקת הציצית וראייתם

הזכרנו רבות ענייני ראיית הציצית ונשיקתם שהוא מנהג המקובל בעמנו מדור דור, להחזיק את הציצית בידינו לאורך כל קריאת שמע ולנשק את הציצית בכל אחת משלוש הפעמים שאנו אומרים את המילה "ציצית" בפרשת ציצית. אנו מביטים בציצית כדי לקיים "וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ" ומקרבים אותם אל פנינו ונושקים אותם. וזה לשון רבותינו בעלי השולחן ערוך המחבר והרמ"א (אורח חיים סימן כד, ד): "יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים ל'וראיתם אותו' וליתן אותם על העיניים, ומנהג יפה הוא וחיובי מצוה: הגה - גם נוהגים קצת לנשק הציצית בשעה שרואה בהם, והכל הוא חיוב מצוה".

המקובלים, ובראשם האריז"ל, חזקו והדגישו את החזקת הציצית וההבטה בהם. וז"ל ספר "נגיד ומצוה" לגורי האר"י: "צריך האדם להסתכל בציצית בכל רגע, כמו שאמר הכתוב 'וראיתם אותו וזכרתם...' והוא תועלת גדול אל הנשמה שלא תזדמן חטא לידה, וגם להשיג תועלת גדול..." עכ"ל לענייננו. לאורך הזמן, מנהג זה של הבאת הציצית אל פנינו, ההבטה בהם ונשיקתם, נהיה נחלת כל ישראל. זה דומה לאופן שאנו מנשקים את התורה, ביטוי של אהבה לקדושה, למצוות, ולקרבה להשי"ת.

ובספר ההלכה העממי, האהוב על כל האומה, הקיצור שולחן ערוך, (בסימן יז - הלכות קריאת שמע) כתב: "קדם קריאת שמע פשאומר וְהִבְיָאנוּ וְכוּ', נוטל את הציציות בידו ואוחזן בשעת קריאת שמע ביד שמאל בין קמיצה לזרת פנגד לבו, וכשמגיע לויאמר שהיא פרשת ציצית אוחזן גם בימינו, וכשאומר וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ נושקן. ונוהגין שפכל פעם שאומר תבת ציצית נושקן, ואוחזן עד ונחמדים לעד, שאז נושקן ומניחן מידיו".

בואו נבחן זאת לעומק יותר. העיקרון המרכזי בפרשת הציצית הוא ההנחיה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" - לא להיות מובלים שולל על ידי

רגשותינו ותשוקותינו ומפיתויים חזותיים. מנהג נשיקת הציצית מאפשר לנו לשמור באופן יזום ופעיל על עינינו ולבבנו. התורה מורה לנו "וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ", לראות את הציצית בעינינו. כאשר אנו מביטים בה שלוש פעמים, אנו זוכים לסגולה לשמירה על עינינו ושליטה על ראייתנו מלשוט. ההבטה בציצית מזכירה לנו את תורתו של הקדוש ברוך הוא ואת מצוותיו, ובכך לא נשוט אחרי עינינו.

כאשר אנו מנשקים אותה, אנו מראים את אהבתנו שבלבבנו כפי שכתוב "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ". אנו מראים את חביבות המצוות, ואת חביבות מצות הציצית בפרט שהיא כנגד כל המצוות גם יחד. הדגמת אהבתנו על ידי החזקת ונשיקת הציצית משמשת כשמירה רוחנית, המסייעת לנו להחזיק באמונתנו ולא לשוט אחרי לבבנו. מנהג פשוט זה הוא גם יפה וגם עמוק. הוא יזום, מגן, ומקיים את הפקודה "וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ". אנו חוזרים עליו שלוש פעמים בכל בוקר. שלוש פעמים יוצר חזקה, חוט המשולש שאינו מתנתק, שמחזק אותנו לכל היום. כעת אנו יכולים להמשיך בשאר היום שלנו עם ההגנה הזו, שכאה לאחר קריאת שמע, הצהרת האמונה היומית שלנו. נשיקת הציצית, מנהג יפה שנובע מציווי התורה "וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ", שיש סודות עמוקים מוטבעים בו. יהי רצון שנזכה לממש את כל הכוחות של הסגולות הגדולות של מצות הציצית השקולה כנגד כל המצוות, אמן.

## בציצית מתאחדים זכירת יציאת מצרים עם זכירת מעמד הר סיני

לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (דברים טז, ג)

לקיים הלכה זו, חז"ל קבעו שנקרא פרשת ציצית פעמיים בכל יום כחלק ממצוות מקריאת שמע שעניינה קבלת עול מלכותו ית' ומצוותיו, ואין קבלת עול מלכות שמים בשלמות בלי זכירת יציאת מצרים, כפי שנבאר. פרשת ציצית מסתיימת בדברים אלו: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם". דברים אלו מזכירים את פתיחת עשרת הדיברות, יסוד האמונה שלנו:

"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים..."

## זכירת יצ"מ וזכירת מעמד הר סיני קשורים זה בזה

ואכן זכירת מעמד הר סיני הוא גם מצוה מהתורה.

# איחוד שתי הזכירות

רַק הַשְּׁמֹר  
לְךָ וְשָׁמַר  
נַפְשְׁךָ  
מֵאֵד פֶּן  
תִּשְׁכַּח אֶת־

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי־סוּרוֹ מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ: יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב (דברים ד, ט-י) זוהי מצוות זכירת מעמד הר סיני. הרמב"ן מונה אותה כאחת מהרמ"ח מצוות עשה, ואע"פ שהרמב"ם לא מנאה במניין המצוות שלו, מ"מ גם הוא סובר שהוא חיוב גמור כדכתב באגרת תימן, עיי"ש.

באמת, יציאת מצרים היא הראשית ושורש לקבלת עול מלכות שמים, ומצוות זכירת יצ"מ מזכירה לנו שהקב"ה הוציאנו מעבדות לחרות כדי להיות עמו, דהיינו להיות עבדיו ית' תחת שהיינו עבדי פרעה במצרים, ותמיד נזכור ונכיר בנוכחות מלכותו ית' בעולם ועולו ית' שעלינו.

גמר קבלת עול מלכות שמים היה במעמד הר סיני בהמשך ליציאת מצרים כדברי חז"ל: "...לפי שנא' אנכי ה' אלקיך משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה. אמרו לו עבדיו: גזור עליהם גזרות. אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל: אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. לא יהיה לך... אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים? אמרו לו: כן! וכשם שקבלתם מלכותי, קבלו גזרותי! לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (מכילתא פרשת בחדש פרשה ו). יוצא איפוא שזכירת יצ"מ מחברת אותנו ליסוד ושורש קבלת עומ"ש וזכירת מעמד הר סיני מחברת אותנו לגמר וההוצאה לפועל של קבלת עומ"ש.

**מצוות ציצית כוללת את כח מעמד הר סיני** והנה, שני הדיברות הראשונות, "אנכי ה'" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים", נשמעו ישירות מפי הגבורה. אך לא רק שמענו את קולו ית', אלא גם ראינו אותו, שנאמר: "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת" (שמות כ, טו). חלק מחובתנו במצוות ציצית, בנוסף לזכירת המצוות, הוא הציווי "וְרָאִיתָם אֹתוֹ". הרמב"ן מפרש שזהו התבוננות בשכינה דרך ההסתכלות בחוט התכלת. בהתבוננות בציצית ובמשמעותה, אנו חווים מפגש עם גילוי השכינה כפי שהיה במעמד הר סיני.

## איחוד שתי הזכירות

ונלענ"ד שבסיום פרשת ציצית יש לנו הזדמנות לקיים, לא רק אחת, אלא שתי מצוות זכירה: זכירת יציאת מצרים וזכירת מעמד הר סיני. קריאת שמע פותחת בקבלת עול מלכות שמים "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" ומסתיימת ב"וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם". ההתקדמות זו מובילה אותנו לקרבה להקב"ה, ע"י ההתבוננות במצוות זכירת יצ"מ וזכירת מעמד הר סיני המיוצגות בציצית. כשאנו קוראים "וְרָאִיתָם אֹתוֹ", אנו מתקרבים לשכינה, וכשאנו מסיימים "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", אנו יכולים לדמיין את מעמד הר סיני, בנוסף לזכירת יצ"מ, כשאבותינו ראו בעיניהם את דברי הקב"ה "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ - אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". בכך אנו מקיימים את מצוות עשה דאורייתא של זכירת מעמד הר סיני, הקשורה למצווה זו של זכירת יציאת מצרים.

## זכירת יציאת מצרים תיקון לחטא שהוסיפו בני ישראל לחטא המרגלים

וַיִּלְנוּ עַל־מִשְׁהַ וְעַל־אֶהְרֹן כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לֹא־מָתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוּ בַמִּדְבָּר הַזֶּה לֹא־מָתְנוּ:

וְלָמָּה ה' מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּחָרֵב וְנָשִׁינוּ וְנִטְפְּנוּ יְהִיוּ לָבֹז הַלֹּא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרָיִמָּה: (במדבר יד, ב-ג)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנֹכָה יִנְאָצְנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־ אָנֹכָה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: (שם יד, יא)

כתבנו לעיל שמעבר לזה שבני ישראל היו שותפים בפגם הלב והעיניים של המרגלים במה שקיבלו והאמינו לדברי המרגלים שנאמרו מתוך אותם פגמים, הם הוסיפו חטא על אותו במה שנפלו במורד הלב באופן כפול עד כדי כך שגם חששו מלהיכנס אל ארץ ישראל ואף גמרו אומר לשוב למצרים. ונראה לי לומר לענ"ד שזה מרומז בטעם הנדיר "מרכא כפולה" בתיבת "טוב" בפסוק "הֲלוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרָיִמָּה" שהמורד הכפול גרם להם להיות כפויי טובה באופן כפול שלא רק מאסו בטוב ארץ חמדה, אלא גם כפרו בטובה של יציאת מצרים. על כך אומר ה' למושה: "וְעַד אָנֹכָה לֹא יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ" הכולל גם ניסי יציאת מצרים וגם היה בהם די לתת לבני ישראל את האמונה בה' להנחילם את הארץ. חסרון זה באמונה

# זכירת יציאת מצרים אוצר יקר ערך

דורש תשובה  
שלמה ואופן  
של תיקון.  
פרשת ציצית,  
שהיא כולה

פרשה לחיזוק האמונה, מסתיימת במצוות זכירת יציאת מצרים - "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם", שהשי"ת מצוה אותנו "קבלו עול מלכות שמים עליכם בשביל שפדיתי אתכם עם כל האותות, ניסים, נפלאות, וטובות אשר עשיתי עמכם, המנויים בפיוט "דיינו" שאנו שרים בליל הסדר שתחילתם הטובות של ניסי יציאת מצרים וסופם "והכניסנו לארץ ישראל" כהמשך ישיר מיציאת מצרים, ובסוף עוד יגיע ל"ובנה לנו את בית הבחירה" בב"א!

## זכירת יצ"מ היא אוצר יקר ערך

מהותה ותכליתה של מצוות זכירת יציאת מצרים היא להעמיק את אמונתנו בהקב"ה ולהביאנו להכרת הטוב על כל אשר הוא עושה עמנו. זוהי גם הסיבה שאנו מצווים לסמוך גאולה לתפילה, לקשור את ברכת הגאולה לתפילתנו. בהכרה שהקב"ה גאלנו, אנו מודעים לחסדו התמידי ולהשגחתו הפרטית. הכרה זו מעוררת שבח והודאה, המאפשרים לנו לעמוד לפני הקב"ה בתפילה בלב מלא אמונה והודיה, ולהכריז:

"בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵינוּ... ולסיים את שמונה עשרה בידיעה שהוא שגאלנו ממצרים ממשך לגאול ולפרנס אותנו בכל יום, ויגאלנו גאולה שלמה בב"א!

## מהרא"ל צינץ

### פרשת שלח

נאמר בפרשת ציצית: דִּבְרֵי אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרָתָ אֱלֹהֵם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת. רבינו המהרא"ל מציין שכידוע, "דיבור" הוא לשון קשה, ו"אמירה" היא לשון רכה, ויש להבין מדוע פתח הפסוק בלשון "דיבור" - דִּבְרֵי! וסיים בלשון "אמירה" - וְאִמְרָתָ אֱלֹהֵם? רבותינו בעלי התוספות במסכת בבא בתרא (עד, א ד"ה פסקי), דנו בשאלה אם עושים למתים ציצית. והתוס' מביאים ראיה מהמעשה שסיפר רבה בר בר

חנה (מתורגם): אמר לי (טייעא-סוחר ישמעאלי): בוא והראה לך מתי מדבר (יוצאי מצרים שמתו במדבר). הלכתי, ראיתים והיו נדמים כמי ששתו יין ופניהם מאירות, ושכבו על גבם, והיתה זקופה ברכו של אחד מהם, ו(היתה הרגל כה גדולה עד ש)עבר הסוחר תחת ברכו כשהוא רוכב על גמל ורומח זקוף בידו, ולא נגע בו. התכתי כנף אחת של תכלת מאחד מהם, ולא עלה בידינו ללכת משם. אמר לי (הטייעא): אולי לקחת כלום מהם? החזירה!, שמסורת היא, שמי שלוקח כלום מהם לא עולה בידו ללכת. הלכתי והחזרתיה, ואחר כך עלה בידינו ללכת. כשבאתי לפני החכמים, אמרו לי: כל אבא - חמרא, וכל בר בר חנה - סיכסא! למאי הלכתא (לצורך איזו הלכה) עשית כך? (ודאי כדי) לדעת אם (עשו במדבר את הציצית) כבית שמאי אי כבית הלל? (שנחלקו במנין החוטים ובאורכם), איבעי לך לספור חוטיין ולספור חוליות! (גם מבלי לקחת משם את הכנף). ומכאן ראייה שמתים לובשים ציצית.

אך התוס' דחו את הראיה שיתכן שמתים לא לובשים ציצית, אלא שמתי המדבר היו נכנסים לקברם בחייהם, כפי שאומר המדרש: שכל ערב תשעה באב היו הולכין כשהן חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצאת ואומרת הבדלו החיים מן המתים, ומי שלא קם נשאר בקברו ולכן היתה להם ציצית גם לאחר מיתתם.

לפי דברי התוס' הללו מבאר רבינו: פרשת ציצית נאמרה אחרי הגזירה שנגזרה בחטא המרגלים: שישארו במדבר ארבעים שנה ושם ימותו כולם. ועל כל כך רומזת התורה שאמנם מצד אחד הגזירה הזו היא "דיבור" קשה, שימותו במדבר ולא ייכנסו לארץ, אולם מצד שני יש כאן "ואמרת", אמירה רכה, שצורת הפטירה שלהם תהיה שהם ייכנסו לקבריהם בעודם חיים, ועל ידי כך הם ייזכו למעלה ייחודית, שהם "יעשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם!" לתמיד! משום שימשיכו לקיים את מצות ציצית גם לאחר פטירתם, לדורות עולם! זוהי "האמירה", הצד הרך של מיתתם במדבר.

מסיים רבינו שדבר זה נרמז כאן בפסוק שכן אם נקח את המילים "ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם" נמצא שסופי התיבות הם אותיות "למתים". דהיינו שגם למתים במדבר תהיה מצוות ציצית. כך מנחמים יהודים אוהבי מצוות!